

T.C.

TOKAT MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ÖLÇME DEĞERLENDİRME MERKEZİ

2019-2020 ÖĞRETİM YILI

8. Sınıf Çalışma Fasikülü

TÜRKÇE

Tokat İl Millî Eğitim Müdürü
Murat KÜÇÜKALİ

İl Ölçme Değerlendirme Şube Müdürü
Mesut PELİT

Ölçme Değerlendirme Merkezi İl Ekip Sorumlusu
Tekin GÜR

Ölçme Değerlendirme Merkezi Türkçe Branş Sorumlusu
Derya BİRCAN

Türkçe Soru Hazırlama Ekibi

Abdullah DURAN
Ayfer BENZİN KILIÇ
Emine ÇENGEL
Haydar ERCAN
İsmail ERKMEN

TÜRKÇE DERSİ

SÖZCÜKTE ANLAM ÖZELLİKLERİ

Gerçek (Temel Anlam)

Sözcüğün akla gelen ilk anlamıdır ve sözlükte ilk sırada yer alır.
Son maçta **ayağı** sakatlanan futbolcu bir ay sahalardan uzak kalacak.

Mecaz Anlam

Sözcük gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak yeni bir anlam kazanır.
Bana karşı bu kadar **sıcak** davranacaklarını hiç düşünmemiştim.

Terim Anlam

Herhangi bir sanat ya da bilim dalına özgü olarak kullanılan sözcüklerdir.
Kostümleri sahnenin **dekoru**na pek uygun olmamıştı.

TÜRKÇE DERSİ

SÖZCÜKLER ARASI ANLAM İLİŞKİLERİ

Eş Anımlı Sözcükler

Yazılışları ve okunuşları farklı, anlamları aynı olan sözcüklere denir.

misafir- konuk sene-yıl

Eş Sesli Sözcükler

Yazılışları okunuşları aynı, anlamları farklı olan sözcüklerdir. Hangi anlamda oldukları kullanıldıkları cümleden belli olur.

Balkonda komşularıyla çay içiyordu.

Köyün içinden akan çay köyü ikiye bölüyordu.

Zıt (Karşıt) Anlam

Anlam bakımından birbirinin karşıtı olan sözcüklere denir. Sözcüklerin olumsuz biçimleri onların karşıt anlamı değildir.

siyah-beyaz uzun- kısa büyük-küçük
canlı-cansız (olumsuzu)

Genel Anlam- Özel Anlam

Sözcüğün bir türün tamamı için kullanılmasına genel anlam, o türün sadece biri veya birkaçı için kullanılması özel anlam denir.

Kitap (genel) bizi yarı yolda bırakmayacak en sadık dostumuzdur.

Bu kitabı (özel) dün okul kütüphanesinden aldım.

Somut Anlam- Soyut Anlam

Beş duyu organımızla algılayabildiğimiz kavramlar somut, beş duyu organımızla algılayamadığımız kavramlar ise soyut kabul edilir.

Hava, su, ağaç, sis (somut)

korku, melek, rüya, zaman (soyut)

Nicel Anlam – Nitel Anlam

Ölçülebilen, sayılabilen, miktarı tespit edilebilen sözcüklere nicel; sayılanmayan, ölçülemeyen kavramları ifade eden sözcüklere nitel anlamı sözcük denir.

Girişimciliği sayesinde çok para kazandı. (nicel)
Çok duygusal bir çocuktur. (nitel)

Ad Aktarması (Meczaz-ı Mürsel)

Bir sözcüğün benzetme amacı olmadan başka bir sözcüğün yerine kullanılmasıdır.

Sinemaya gelmek istiyorum ama önce evden izin almalıyım. (Söylenmek istenen ailedir.)

SÖZ ÖBEKLERİ

Yansıma Sözcükler

Doğadaki cansız varlıkların, hayvanların, makinelerin çıkardığı seslerin taklit edilmesiyle oluşan sözcüklere yansıma sözcük denir.

Ocaktaki demlik fokurduyordu.

Şırıl şırıl akan derelerden geçip çiğdem toplardık.

İkilemeler

Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin, yakın anlamı kelimenin veya zıt anlamı kelimelerin tekrarıyla oluşan sözcük grubuna ikileme denir.

Not: İkilemeyi oluşturan sözcüklerin arasına herhangi bir noktalama işareti gelemaz.

yavaş yavaş, ses seda, gece gündüz , eski püskü, ıvır zıvır

Deyimler

Çoğunlukla gerçek anlamından ayrı bir anlam taşıyan, en az iki sözcükten oluşan kalıplaşmış sözcük öbeğine deyim denir. Deyimler genellikle tek bir kavramı ya da durumu belirtir.

küplere binmek, burun kıvrırmak, gözden düşmek

Atasözleri

Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte ve kalıplaşmış sözlerdir.

Akıl akıldan üstündür.

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.

Özdeyiş (Vecize)

Bir düşüncüyü , bir duyguyu özlü biçimde anlatan ve kim tarafından söylendiği belli olan söz.

Yurtta barış, dünyada barış!

Ne mutlu Türk'üm diyene!

(Mustafa Kemal Atatürk)

Dolaylama

Tek kelimeyle belirtilebilecek bir kavramı güçlü ve etkin bir anlatım için birden fazla kelimeyle ifade etmeye dolaylama denir.

turizm - bacasız sanayi

kaleci – file bekçisi

kömür- kara elmas

TÜRKÇE DERSİ

CÜMLEDE ANLAM

A) ANLATIMINA GÖRE CÜMLELER

1-Öznel Cümleler: Kanıtlanabilir niteliği olmayan, doğruluğu ya da yanlışlığı kişiden kişiye değişen yargılardır.

Örnek: Yağmurlu havalarda yürüyüş yapmayı çok severim.

2-Nesnel Cümleler: Doğru veya yanlışlığı kanıtlanabilen yargılardır.

Uyarı! Bir bilgi yanlış olsa bile eğer kanıtlayabiliyorsak o yargı nesneldir.

Örnek: Tokat, Doğu Karadeniz'de bulunan bir ilimizdir.

3-Tanım Cümleleri: Bir kavramın, nesnenin ne olduğunu anlatan cümlelerdir. “ Bu nedir? “ sorusunun cevabı tanımlı verir.

Örnek: Belli bir bilim dalında, belli bir konuda bilgi ve beceri kazandırma, yetiştirme ve geliştirme işine “ eğitim “ denir.

4-İçerik (Konu) Cümleleri: Bir yazarın, yapıtında neyi anlattığını açıklayan cümlelerdir.

Örnek: Yazarın son kitabında iyi kalpli bir çocuğun başından geçenler anlatılıyor.

5-Üslup (Biçim) Cümleleri: Yazarın ele aldığı konuyu nasıl anlattığını açıklayan cümlelerdir.

Örnek: Sanatçı, bu romanında günlük konuşma dilini kullanmış.

6-Doğrudan Anlatım Cümleleri: Birine ait bir sözü hiç değiştirmeden, onun ağzından çıkmış haliyle aktaran cümlelerdir.

Örnek: Babam her zaman “ Doğru söylemekten asla vazgeçme. “ der.

7-Dolaylı Anlatım Cümleleri: Başkasına ait bir cümleyi kişinin kendi cümleleriyle aktarmasıdır.

Örnek: Babam doğruyu söylemekten vazgeçmemem gerektiğini söyler.

8-Aşamalı Durum Bildiren Cümleler: Bir durumun giderek değiştiğini anlatan cümlelerdir. Bu değişim olumlu da olabilir olumsuz da.

Örnek: Yaptığı diyet sayesinde günden güne zayıflıyordu.

9-Kinayeli Anlatım İçeren Cümleler: Anlatılanların tam tersinin kastedildiği cümlelerdir. Alaycı bir tavır sezilir.

Örnek: Öyle çalışkandır ki iyi bir not aldığı sınavı yok.

B) CÜMLEDE ANLAM İLİŞKİLERİ

1-Neden- Sonuç Cümleleri: Böyle cümlelerde bir eylemin gerçekleşmesinin veya gerçekleşmemesinin bir nedeni vardır. “ İçin,çünkü,zira, -den dolayı, - den ötürü “ kullanılır.

Örnek: Kar yağdığından dolayı okullar tatil edildi.

2-Amaç-Sonuç Cümleleri: Bir eylemin hangi amaçla yapıldığını ifade eden cümlelerdir. Böyle cümlelerde dikkat etmemiz gereken nokta, amaç kısmının gerçekleşip gerçekleşmediğinin belli olmamasıdır.

Örnek: İyi bir liseye yerleşmek için sınava girdim. (Liseye yerleşip yerleşmediği belli değil !)

3-Koşul-Sonuç Cümleleri: Bir eylemin veya bir durumun gerçekleşmesinin başka bir durumun gerçekleşmesine bağlı olduğu cümlelerdir.

Örnek: Oyun oynamak istiyorsan önce ödevlerini bitirmelisin.

4-Karşılaştırma Cümleleri: En az iki kavram veya varlığın çeşitli yönlerden kıyaslandığı cümlelerdir. “ Gibi, kadar, en, daha” sözcükleri böyle cümlelerde sıkça kullanılır.

Örnek: Yeşil biber, portakaldan daha fazla C vitamini içeriyormuş.

5-Açıklama Cümleleri: Böyle cümlelerde yargı, açıklamasıyla birlikte yer alır.

Örnek: Köye hiç gelmiyor demek ki burayı özlemiyor.

TÜRKÇE DERSİ

CÜMLEDE ANLAM

C) ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

1-Hayıflanma (Üzülme) Cümleleri: Bir kişinin yapamadığı bir işten dolayı üzülmelerini ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Annemi dinleyip biraz erken uyusaydım keşke.

2-Pişmanlık Cümleleri: Böyle cümleler, kişinin yaptığı bir işten dolayı hissettiği memnuniyetsizliği anlatır.

Örnek: Bir daha yemeğe bu kadar baharat koymam.

3-Yakınma Cümleleri: Bir olay ya da kişiyle ilgili memnuniyetsizliği şikayet ederek aktaran cümlelerdir.

Örnek: O kadar uyarmama rağmen yine odasını toplamamış yine.

4-Eleştiri Cümleleri: Bir olay, kişi veya eserle ilgili olumlu veya olumsuz yargıları ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Yazar son romanında başarılı betimlemeler yapmış.

5-Öz Eleştiri Cümleleri: Kişinin kendisiyle ilgili olumsuz değerlendirmelerde bulunduğu cümlelerdir.

Uyarı ! Eleştiri cümleleri olumlu veya olumsuz yargılar içerirken öz eleştiri cümleleri sadece olumsuz yargılar içerir.

Örnek: Yazdığım şeyleri kendim bile okuyamıyorum.

6-Küçümseme Cümleleri: Bir kimseye değer vermemeyi, küçük görmeyi ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Onun yaptığı kurabilir mi çok sevilmiş, daha neler !

7-Azımsama Cümleleri: Bir şeyin miktarını az bulma anlamını taşıyan cümlelerdir.

Örnek: Bu kadarcık parayla geçinilmez.

8-Varsayım Cümleleri: Gerçekleşmemiş bir olayı bir anlığına gerçekleşmiş gibi kabul edildiği cümlelerdir. “ Diyelim ki, farz edelim ki, tut ki “ gibi söz kalıpları kullanılır.

Örnek: Tut ki istediğin liseye yerleştin...

9-Beklenti Cümleleri: Gerçekleşmesi beklenen davranış ve işleri bildiren cümlelerdir. Beklentiler bazen gerçekleşir bazen gerçekleşmez.

Örnek: İngilizce sorularının tamamını çözmeyi umuyorum.

10-Sitem Cümleleri: Kırıklık ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Bayramda köye gelmişsin de bize uğramamışsın.

11-Yadsıma Cümleleri: Bir durumu kabullenememe, inkar etme anlamını taşıyan cümlelerdir.

Örnek: Bütün bu sözleri o söylemiş olamaz.

12-Özlem Cümleleri: Bir kimseye ya da bir yere kavuşma isteğini bildiren cümlelerdir.

Örnek: O yemyeşil yaylalar burnumda tütüyor.

13-Tahmin Cümleleri: Ön sezilere dayanarak geleceğe dair çıkarımda bulunulan cümlelerdir.

Örnek: Şimdi uyanmış, çalışmaya başlamıştır.

14-Şaşıрма Cümleleri: Hiç beklenmeyen durumlara verilen tepkileri ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Birden karşımıza çıkıvermesin mi !

15-Öneri (Teklif) Cümleleri: Bir sorunun çözümü için fikir öne sürüldüğü cümlelerdir.

Örnek: Soruları çözerken önce soru kökünü okursanız daha iyi olur.

16-Endişe Cümleleri: Bir durumun olumsuz sonuçlanma ihtimalinden duyulan rahatsızlığı ifade eden cümlelerdir.

Örnek: Bu saate kadar gelmedi, başına bir iş gelmiş olmasın.

17-Ön Yargı Cümleleri: Bir durum ya da kişiyle ilgili gerekli şartlar oluşmadan olumlu veya olumsuz peşin hükümlerde bulunulan cümlelerdir.

Örnek: Bu yılki sınav soruları kesin zor olacak.

18-Olasılık (İhtimal) Cümleleri: Böyle cümlelerde bir yargının gerçekleşip gerçekleşmeyeceği kesin değildir.

Örnek: Bu yaz tatil için Antalya'ya gidebiliriz.

19-Abartma Cümleleri: Bir şeyin olduğundan az ya da çok gösterildiği cümlelerdir.

Örnek: Dünya kadar ödevim var yine.

20-Beğeni Cümleleri: Böyle cümlelerde takdir etme, övme anlamları vardır.

Örnek: Mavi renk sana çok yakışıyor.

TÜRKÇE DERSİ

PARÇADA ANLAM

1-PARAGRAFTA KONU

“Bu parçada ne anlatılıyor?” sorusunun cevabını verir. Yazarın ele aldığı, üzerinde durduğu kavram, olay ya da nesnedir. Cümle biçiminde değildir.

Soru Tipleri:

- Bu parça aşağıdaki sorulardan hangisine karşılık söylenmiş olabilir?
- Bu parçada aşağıdakilerden hangisi anlatılmaktadır?
- Bu parçada aşağıdakilerden hangisi üzerinde durulmaktadır?
- Bu paragrafta aşağıdakilerden hangisinden yakınılmaktadır.
- Bu paragrafta aşağıdakilerden hangisinden söz edilmektedir.
- Başlık, konunun özetidir.

2-PARAGRAFTA ANA DÜŞÜNCE

Paragrafta, yazarın okuyucuya vermek istediği mesaj, yazıyı yazma amacı ana düşünceyi verir. Paragrafa sorulan “Yazarın vermek istediği mesaj nedir, yazar niçin anlatıyor?” sorularının cevabıdır. Cümle biçimindedir.

Soru Tipleri:

- Bu paragrafın ana düşüncesi aşağıdakilerden hangisidir?
- Bu paragrafta anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
- Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?
- Bu parçadan çıkarılabilecek en kapsamlı yargı hangisidir?
- Bu parçada asıl vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

3-PARAGRAFTA YARDIMCI DÜŞÜNCE

Ana düşünceyi açıklayan, destekleyen, kanıtlayan diğer cümleler yardımcı düşüncelerdir. Yardımcı düşünceler aynı zamanda konunun sınırlarını belirler. Bir parçada birden fazla yardımcı düşünce vardır.

Soru Tipleri:

- Paragrafta aşağıdakilerden hangisinden söz edilmemiştir?
- Parçada aşağıdakilerden hangisi yoktur?
- Paragraftan aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?
- Parçada kendisinden bahsedilen kişi için hangisi söylenemez?
- Parçada aşağıdakilerin hangisinde değinilmemiştir?

4-PARAGRAFIN YAPISI

a)Giriş Bölümü

Paragrafın genellikle ilk cümlesidir. Parçanın “tanıtım” cümlesidir, diyebiliriz. Giriş cümlesinde, kendisinden önce bir cümle olduğunu düşündürecek kelimeler, bağlaç ve edatlar bulunmaz.

- Geçmişten yararlanarak geleceğe ışık tutabiliriz. (Giriş cümlesi olabilir.)
- Bu yazar da anlattıklarını gerçek hayattan aldığını söylüyor. (Giriş cümlesi olamaz.)
- Bu olay çağımızın en önemli olayıdır. (Giriş cümlesi olamaz.)
- Gençliği iyiye yöneltir, insanlığı iyiye yöneltir. (Giriş cümlesi olabilir.)

b)Gelişme Bölümü

Düşüncenin geliştirilmesi amacıyla kurulan cümlelerden oluşur. Bu bölümde düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılır (benzetme, tanık gösterme, karşılaştırma vb.) Gelişme bölümündeki cümleler birbiriyle anlam ve dil bilgisi kuraları açısından bağlı olmalı, birbirini tamamlar nitelikte olmalıdır.

c)Sonuç Bölümü

Düşüncelerin bir sonuca bağlandığı, anlatılanların özetlendiği bölümdür.

TÜRKÇE DERSİ

FİİLİMSİLER

İSİM-FİİL (MASTAR)

SIFAT-FİİL (ORTAÇ)

ZARF-FİİL (BAĞ-FİİL, ULAÇ)

Fiillere getirilen birtakım eklerle oluşturulan; fiillerin isim, sıfat, zarf şeklini yapan sözcüklere fiilimsi denir.

Fiilimsilerin Özellikleri:

- Eylemlerden türetilirler.
- Olumsuzluk eki (-me / -ma) alabilirler.
- Fiillerin aldığı “fiil çekim eklerini” yani şahıs ekleri, haber ve dilek kiplerini alamazlar.
- Cümlede ad soylu sözcük (ad, sıfat, zarf) gibi görev yaparlar.

1-İsim-Fiil: Fiillere getirilen “-ma, -ış, -mak” ekleri ile yapılır.

Örnekler:

*Bir an önce uyumak istiyordu. *Davet edilmeyi bekliyormuş. *Şiir okuyuşunu beğendim.

NOT: Bazı fiiller isim-fiil eklerini alıp kalıplaşır; bir duruma, varlığa ad olur.

Örnek: Çakmak, dolma, sarma, dondurma, kavurma...

UYARI: İsim-fiil eki olan “-me/-ma” ile olumsuzluk eki olan “-me/-ma”yı karıştırmamalıyız.

Örnek: Çukuru kazma işini bitirdim.

Fiilimsi eki

Örnek: Benden habersiz bahçeyi kazma!

Olumsuzluk eki

2-Sıfat-Fiil: Fiillere getirilen “-an,-ası,-mez,-ar,-dik,-ecek,-miş” ekleriyle yapılır.

Örnekler:

*Tanıdık kişilere rastladık.

*Beklenen gün geldi sonunda.

*Koşar adım uzaklaştılar.

NOT: Bazı fiiller sıfat-fiil eklerini alıp kalıplaşır; bir duruma, varlığa ad olur.

Örnek: Yiyecek, giyecek, içecek, yakacak, dolmuş...

UYARI: Sıfat-fiil ekleri ile kip eklerini karıştırmamalıyız.

Örnek: Sararmış yapraklar birer birer döküldü.

Fiilimsi eki

Örnek: Çocuğun yüzü sararmış.

Kip eki

NOT: Bazen sıfat-fiilinden sonraki isim düşer, isim üzerindeki ekleri sıfat-fiil alır. Bu şekilde oluşan sıfat-fiillere adlaşmış sıfat-fiil denir.

Örnek: Azimli olan insanlar her şeyi başarır.

Sıfat-fiil

Örnek: Azimli olanlar her şeyi başarır.

Adlaşmış sıfat-fiil

3-Zarf-Fiil: Fiillere getirilen “-ken, -alı, -madan, -ince, -ip, -arak, -dıkça, -e.....-e, -r.....-maz, -casına, -meksizin, -dığında” ekleri ile yapılır.

Örnekler:

*O gelmeden bir gitmeliyiz.

*Çıkarken haber verin!

*Koşa koşu ilerlediler.

*Bana bakıp durdu öylece.

*Varır varmaz ara beni.

*Durmaksızın yürüdü.

NOT: Zarf fiiller genellikle cümlelere “durum, zaman, sebep” anlamı katar.

*Ben uyurken gelmiş.

Zaman

*Hastalandığından gidemedi.

SebeP

*Çalışarak kazandı.

Durum

TÜRKÇE DERSİ

CÜMLENİN ÖGELERİ

TEMEL ÖGELER

ÖZNE

YÜKLEM

YARDIMCI ÖGELER

NESNE

YER TAMLAYICISI

ZARF TAMLAYICISI

BELİRTİLİ NESNE

BELİRTİSİZ NESNE

Cümle; bir düşüncüyü, bir dileği, bir haberi ya da duyguyu tam olarak anlatan bir veya birden çok sözcükten oluşmuş anlatım birimidir. Cümle içindeki sözcüklerin tek başlarına ya da diğer sözcüklerle grup oluşturarak yaptıkları göreve de öge denir.

Cümlelerin oluşumu için çekimli bir fiil ya da ek fiille çekimlenmiş isim soylu bir sözcük gerekir. Bu iki unsurdan birinin özelliklerine sahip bir sözcük, bir cümleyi oluşturmak için yeterlidir.

1. TEMEL ÖGELER

1.1. Yüklem

Cümledeki işi, hareketi, yargıyı bildiren unsura yüklem denir. Yükle ya çekimli bir fiildir ya da ek fiil almış isimdir. Yüklem olmadan cümle oluşmaz. Cümlelerin diğer ögeleri bulunurken tüm sorular yükleme sorulur.

ÖRNEK: Yarın ilk uçakla yanınıza geleceğim. (“Geleceğim” kelimesi çekimli bir fiildir. Yani kip ve kişi eki almış bir fiildir. “Gel” fiili geniş zamanda birinci tekil kişi ile çekimlenmiştir.)

Bahçemdeki çiçeklerin hepsi güzeldir. (“Güzel” kelimesi ek fiil alarak yüklem olmuştur.)

NOT: Yüklem bir kelime olabileceği gibi birden fazla kelimeden de oluşabilir.

ÖRNEK: Karşıdaki kadın, çocuğun teyzesiymiş. (İsim tamlaması)

Burası, kocaman bir evdi. (Sıfat tamlaması)

Her yer pırıl pırıldı. (İkileme)

Bana yardım ettiler. (Yardımcı eylemle kurulan birleşik fiil)

Bu davranışıyla gözümden düştü. (Deyim)

1.2. Özne

Özne, fiil cümlelerinde işi yapandır. İsim cümlelerinde bir eylem bulunmadığı için özne, yüklem bildirdiği durumda olandır. Özne, yükleme sorulan “kim, ne” soruları ile bulunur. Ancak özellikle “ne” sorusu, nesneyi bulmak için de sorulduğundan nesneyle karıştırmamak gerekir.

ÖRNEK: Kitapları İnci getirecek. (Yükleme “Kim getirecek?” diye sorduğumuzda aldığımız “inci” cevabı cümlelerin öznesidir. Özne, bu cümlede açıkça ifade edildiği için “açık özne”dir.)

(Ben)Okula gideceğim. (Özneyi bulmak için “Gidecek olan kim?” diye soruyoruz. “Ben” cevabı alıyoruz ancak bu söz cümlede yok. Biz bunu yüklem bildirdiği şahıstan çıkarıyoruz. Öyleyse bu cümlelerin öznesi “gizli özne”dir.)

Sınıf güzelce temizlendi. (Özneyi bulmak için “Temizlenen ne?” diye soruyoruz, “sınıf” cevabı alıyoruz. “Sınıf” kelimesi burada özneymiş gibi gözükse de aslında işi yapan değil, işten etkilenen konumundadır. “Temizleme” eyleminin kimin tarafından yapıldığı belli değildir, bu eylem sonucunda “sınıf”ın temizlendiği bellidir. Eylemin kimin tarafından yapıldığı belli olmadığı için “sınıf” sözde özne olarak kabul edilmektedir.)

TÜRKÇE DERSİ

CÜMLENİN ÖGELERİ

2. YARDIMCI ÖGELER

2.1. Nesne

Nesne, cümlede öznenin yaptığı işten etkilenen ögedir. Yükleme sorulan “ne, neyi, kimi” sorularıyla bulunur.

Neyi, kimi? Belirtili nesne
Ne? Belirtisiz nesne

ÖRNEK: Bugün **seni** çok aradım. (Bu cümlede yükleme sorulan “kimi” sorusuna cevap veren “seni” sözcüğü belirtili nesnedir.)

Kardeşime **kitap** aldım. (Bu cümlede yükleme sorulan “ne” sorusuna cevap veren “kitap” sözcüğü belirtisiz nesnedir.)

UYARI: Cümlelerin öğelerini bulurken özne ve nesneyi karıştırmamak için önce yüklemi, sonra özneyi, daha sonra da nesneyi bulmalıyız.

2.2. Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)

Cümlede yaklaşma, bulunma, uzaklaşma bildiren ve yüklemi yer anlamıyla tamamlayan ögedir.

Yer tamlayıcısını bulmamızı sağlayan sorular:

Neye, neyde, neyden
Kime, kimde, kimden
Nereye, neredede, nereden

ÖRNEK: Başucumdaki lâmbayı yakıp **saate** baktım. (Bu cümlede yükleme sorulan “neye” sorusuna cevap veren “saate” sözcüğü dolaylı tümleçtir.)

UYARI: İsmi “-e, -de, -den” hâl eklerini alan her sözcük cümlede dolaylı tümleç görevinde bulunmaz. Bu ekleri alan sözcükler, cümlede zaman veya durum bildirirse zarf tümleci olur.

ÖRNEK: **Temmuz sonunda** görüşelim. (zarf tümleci)

2.3. Zarf Tamlayıcısı

Yön, zaman, tarz, sebep, miktar, vasıta ve şart bildirerek yüklemi tamamlayan ve yükleme sorulan “ne zaman, nasıl, niçin, niye, neden, ne kadar, ne şekilde” gibi sorulara cevap veren söz ya da söz öbekleri cümlede zarf tümleci (zarf tamlayıcısı) olarak adlandırılır.

ÖRNEK: Seninle **yarın** görüşelim. (Bu cümlede yükleme sorulan “ne zaman” sorusuna cevap veren “bugün” sözü zaman bildiren zarf tümlecidir.

UYARI: Aşağı, yukarı, içeri, dışarı, ileri, geri vb. sözcükler; yalın hâlde kullanıldığında zarf tümlecidir. Ancak bu sözcükler isimlere eklenen hâl eklerini aldıklarında zarf tümleci olmaz, cümlelerin farklı bir ögesi olur.

ÖRNEK: **Aşağı** indi. (Zarf tamlayıcısı)
Aşağıya indi. (Yer tamlayıcısı)

TÜRKÇE DERSİ

CÜMLENİN ÖGELERİ

ARA SÖZ

Herhangi bir ögenin açıklayıcısı olarak cümleye girer, iki virgül veya iki kısa çizgi arasında yer alan, cümleden çıkarıldığında cümlelerin anlamında herhangi bir daralmaya yol açmayan, bazen bağımsız olarak da cümleye girebilen sözcük ya da sözcük gruplarına ara söz denir. Ara söz virgül ya da kısa çizgiler arasına yazılır.

ÖRNEK: Almus'a, memleketime, gidiyorum.

(Bu cümlede ara söz yer tamlayıcısının açıklayıcısı olarak kullanılmıştır.)

Seninle Tokat'a -çok uzun zamandır gitmedim- gidelim.

(Bu cümlede ara cümle hiçbir ögenin açıklayıcısı değildir.)

CÜMLEDE VURGU

1. Fiil cümlelerinde yüklem sonda ya da ortada ise vurgulanan öge yüklemden önceki ögedir.

ÖRNEK: Yarın teyzeme meyve götüreceğim. (Yüklemden önceki belirtisiz nesne vurgu

Yarın götüreceğim meyveleri. (Yüklemden önceki zarf tamlayıcısı vurguludur.)

UYARI: Fiil cümlelerinde yüklem cümlelerin başında ise vurgulu öge yüklem kendisidir.

ÖRNEK: Yürüyordu her akşam. (Yüklem vurgulu ögedir.)

2. İsim ya da isim soylu sözcüklerin yüklem olduğu cümlelerde vurgu yüklem kendisindedir.

ÖRNEK: Ortalık yine sessizdi. (Yüklem vurgulu ögedir.)

3. Koşul cümlelerinde vurgu, koşul bildiren sözcüktedir.

ÖRNEK: Zamanında yetişebilersen otogarda görüşürüz.

4. Soru sözcüklerinin bulunduğu cümlelerde vurgu, soru sözcüğünün üzerindedir.

ÖRNEK: Bu eteği nereden aldın? (Yer tamlayıcısı vurguludur.)

UYARI: “Mi” soru edatı ve “de” bağlacı, vurguyu kendisinden önceki sözcüğe verir.

ÖRNEK: Bugün de erken kalmak zorundayım. (Zarf tamlayıcısı vurguludur.)

TÜRKÇE DERSİ

YAZIM KURALLARI

“de”nin yazımı

Büyük Harflerin Yazımı

“ki”nin yazımı

Sayıların Yazımı

“mi”nin yazımı

Bağlaç olan “da/ de”nin yazımı	Ek olan “-da/-de”nin yazımı
Kendinden önceki kelimedenden ayrı yazılır.	Kendinden önceki kelimeye bitişik yazılır.
Cümleden çıkarıldığında anlam bozulmaz, daralır.	Bulunma durum eki olarak kullanılır.
Dahi, bile anlamı katar. Örtülü anlam katar.	Cümleden çıkarılamaz, anlam bozulur.
Ta/te olamaz. Özel isimden sonra geliyorsa kesme işareti kullanılamaz.	Ünsüz benzeşmesi kuralına göre ta/te olabilir.
Yüzmeyi bilenler de dalgalı denize girmeye cesaret edemedi.	Eski dostunu düğünde gördü ama hiç oralı olmadı.

Bağlaç olan “ki” nin yazımı	Sıfat yapan “-ki” nin yazımı	İlgi zamiri olan “-ki” nin yazımı
Kendinden önceki sözcükten ayrı yazılır.	Kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılır.	Kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılır.
Cümleden çıkarıldığında anlam bozulmaz, daralır.	Cümleden çıkarılamaz, anlam bozulur.	Cümleden çıkarılamaz, anlam bozulur.
Duydum ki unutmışsun gözlerimin rengini.	Bağ evindeki çiçekler solmaya yüz tutmuştur bu mevsimde.	Senin çantan burada, benimki yok.

Mı/mi soru eki kendinden önceki sözcükten ayrı yazılır. Kendinden sonra gelen ek varsa “mı/mi” ye bitişik yazılır. “Mı/mi” soru anlamı katmadığı durumlarda dahi ayrı yazılır.

Son okuduğun romanı beğendin mi?

Yıl sonu etkinliklerine sen de gelecek misin?

Yağmur yağdı mı her yer mis gibi toprak kokar.

TÜRKÇE DERSİ

YAZIM KURALLARI

Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

Kişi ad ve soyadı ilk harfi büyük olur: Reşat Güntekin, Ömer Seyfettin

Unvan ve saygı sözcükleri büyük harfle başlar: Mustafa Paşa, Neriman Hanım'ın

Akrabalık isimleri küçük yazılır: Bekir amca, Melike teyze

Not: Akrabalık isimleri lakap olursa büyük yazılır: Nene Hatun, Baba Gündüz

Hayvanlara verilen isimlerin ilk harfi büyük yazılır: Boncuk, Sarıkız

Gezegen isimleri büyük harfle başlar: Mars, Venüs

Not: Dünya, güneş, ay sadece terim olarak kullanıldığı zaman ilk harfi büyük olur.

Dünya, Güneş'in etrafını 365 günde döner. Bugün dünya kadar işim var.

Özel isme bağlı ova, nehir, göl, vadi büyük harfle başlar: Konya Ovası, Tuz Gölü, Fırat Nehri

Özel isimle kullanılan mahalle, cadde, sokak büyük harfle başlar: Cennet Mahallesi, Fatih Caddesi

Özel isme bağlı kıta, ülke, il, ilçe, köy, kasaba küçük harfle yazılır: Asya kıtası, Tokat ili, Yeşilyurt ilçesi

Ülke, millet, dil, din isimlerinin ilk harfi büyük başlar: Türkiye, Türk, Türkçe, İslamiyet

Tarihi olay, dönem, çağ ilk harfi büyük olur: Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet Dönemi, Orta Çağ

Ay ve gün isimleri tarihle beraber kullanılırsa ilk harfi büyük olur: 15 Nisan 1995 Perşembe günü doğdu.

Yön isimleri yer isimlerinden önce gelirse büyük sonra gelirse küçük harfle başlar:

Doğu Anadolu, Anadolu'nun doğusu

Not: Yön isimleri düşünce tarzı anlamında kullanılırsa büyük harfle başlar:

Romanında Batı kültürünün etkileri görülür.

Yer, millet ve kişi adlarıyla oluşturulan birleşik kelimelerde sadece özel isim büyük harfle başlar:

Antep fıstığı, Amasya elması, Tokat yaprağı

Para birimleri küçük harfle başlar: Türk lirası, Amerikan doları

Not: Kurumlar, kuruluşlar, iş yeri adları ve benzerleri büyük harfle yazıldığı halde bunlara gelen ekler ayrılmaz: Türk Dil Kurumuna, Cumhuriyet Lisesinde

Not: Özel isimlere gelen yapım ekleri, yapım eklerinden sonra gelen çekim ekleri ve çokluk eki kesme işaretiyle ayrılmaz: Türkler, Türkiyeli, İzmirli

TÜRKÇE DERSİ

YAZIM KURALLARI

Sayıların Yazımı

Sayılar harflerle de yazılabilir: bin yıldan beri, on dört gün, haftanın beşinci günü

Saat, para tutarı, ölçü gibi sayılarda rakam kullanılır: 17.30'da, 1.500.000 lira, 25 kilogram

Saatler ve dakikalar metin içinde yazıyla da yazılabilir: saat dokuzu beş geç

Birden fazla kelimeden oluşan sayılar ayrı yazılır: iki yüz, üç yüz altmış beş, bin iki yüz elli bir vb.

Senet, çek vb. ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır: altıyüzelli

Adları sayılardan oluşan iskambil oyunları bitişik yazılır: altmışaltı, ellibir, yirmibir vb.

Romen rakamları tarihî olaylarda, yüzyıllarda kullanılabilir: II. Dünya Savaşı, XX. yüzyıl, III. Selim

Sayılarda kesirler virgülle ayrılır: 15,2 , 6,3

Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir: 2., 2'nci, ikinci

Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir: ikişer, üçer, beşer

Notayı niteleyen sayılar birleşik yazılır: onaltılık

Bir zorunluluk olmadıkça cümle rakamla başlamaz.

Yazımı Karıştırılan Sözcükler

birkaç

hiçbir

bir an

bugün

her bir

birçok

herhangi bir

pek çok

hiçbir şey

her şey

birtakım
(herhangi)

bir takım
(sayı)

TÜRKÇE DERSİ

NOKTALAMA İŞARETLERİ

A) NOKTA (.):

- 1) Tamamlanmış cümlelerin sonuna konur.
LGS, 20 Haziran'da yapılacak.
- 2) Tarih yazarken gün, ay ve yıl arasına konur.
En yakın arkadaşım 12.02.2006 tarihinde doğmuş.
- 3) Sıra bildirmek için sayılardan sonra konur.
Öğretmenlerimiz 9. Sınıf konularının çok eğlenceli olduğunu söyledi.
- 4) Bazı kısaltmaların sonuna konur.
Dedemin ameliyatını Prof. Dr. Erkan Bey yapacaktı.
- 5) Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur.
Son vapur 20.30 'da kalkacak.
- 6) Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur.
Testin 3,12,19. Sorularını çözemedim.
- 7) Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur.
I. a.
- 8) Kitap, dergi vb. nin künyelerinin sonuna konur.
Reşat Nuri GÜNTEKİN, Çalıkuşu, İnkılap Yayınevi, Ankara, 2007.
- 9) Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır.
7.7 = 49

B) VİRGÜL (,):

- 1) Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur.
Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan sonra bu sı-ıcak, aydınlık ve sevimli odanın havasında erir gibi oldum. (Halide Edip Adıvar)
- 2) Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.
Umduk, bekledik, düşündük. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)
- 3) Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur.
Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerini duyar duymaz, hasretlisini karşılamaya atılan bir genç kadın gibi koltuğundan fırlamış ve ona kapıyı kendi eliyle açmaya gelmişti. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)
- 4) Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur.
Şimdi, efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sual sorayım. (Atatürk)
- 5) Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur.
Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu dem bir kâş olsun! (Ahmet Haşim)
- 6) Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur.
Adana'ya yarın gideceğim, dedi.
- 7) Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur.
– Bu akşam Datça'ya gidiyor musunuz, diye sordu.
- 8) Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur.
Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e,
– Bu anahtar köşkünde de açar, dedi. (Ömer Seyfettin)
- 9) Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bil-diren hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam,

TÜRKÇE DERSİ

NOKTALAMA İŞARETLERİ

olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette gibi kelimelerden sonra konur.

Peki, gideriz. Olur, ben de size katılırim.

10. Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır

Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır. (Halit Ziya Uşaklıgil)

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur.

Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir. (Atatürk)

12. Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için kullanılır.

38,6 (otuz sekiz tam, onda altı)

13. Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra konur.

Ancak yemekte bir karara varıp, arkadaşına dikkatli dikkatli bakarak konuştu.

UYARI: Metin içinde zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra virgül konmaz.

Cumaları bahçede buluştukça kıza kendisinin adı bir mektep talebesi olmadığını anlatmaya çalışıyordu. (Halide Edip Adıvar)

14. Özne olarak kullanıldıklarında bu, şu, o zamirlerinden sonra konur.

Bu, benim gibi yazarlar için hiç kolay olmaz.

15. Kitap, dergi vb.nin künyelerinde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur.

Falih Rıfkı ATAY, Tuna Kıyıları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938.

Yazarın soyadı önce yazılmışsa soyadından sonra da virgül konur.

ERGİN, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, Ankara, 1958.

UYARI: Metin içinde ve, veya, yahut, ya ... ya bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz.

Nihat sabaha kadar uyuyamadı ve şafak sökerken Faik'e bol teşek-kürlerle dolu bir kâğıt bırakarak iki gün evvelki cephe dönüşü kıyafeti ile sokağa fırladı. (Peyami Safa)

UYARI: Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz.

Hem gider hem ağlar.

UYARI: Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan da / de bağlacından sonra virgül konmaz.

İmlamız lisanımız düzelince, lisanımız da kafamız düzelince düzelecek çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil! (Yahya Kemal Beyatlı)

UYARI: Metin içinde -ınca / -ince anlamıyla zarf-fiil görevinde kullanılan mı / mi ekinden sonra virgül konmaz.

Ben aç yattım mı kötü kötü rüyalar görürüm nedense. (Orhan Kemal)

UYARI: Şart ekinden sonra virgül konmaz.

Gör gözlerinle de aklın yatarsa anlativer millete. (Tarık Buğra)

TÜRKÇE DERSİ

NOKTALAMA İŞARETLERİ

D) İKİ NOKTA (:)

1. Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlelerin sonuna konur.

Millî Edebiyat akımının temsilcilerinden bir kısmını sıralayalım: Ömer Seyfettin, Halide Edip Adivar, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ali Canip Yöntem.

2. Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlelerin sonuna konur.

Bu kararın istinat ettiği en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. (Atatürk)

3. Ses bilgisinde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır. a:ile, ka:til, usu:le, i:cat.

4. Karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra konur.

Bilge Kağan: Türklerim, işitin!
Üstten gök çökmedikçe,
alttan yer delinmedikçe
ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?

5. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur.

– Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?

Ziraatçı sayar:

– Yulaf, pancar, zerzevat, tütün... (Fahri Rıfkı Atay)

6. Genel ağ adreslerinde kullanılır. <http://tdk.gov.tr>

7. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır. $56:8=7$, $100:2=50$ vb.

E) ÜÇ NOKTA (...)

1. Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur.

Ne çare ki çirkinliği hemencecik ve herkes tarafından görülürüyordu da bu yanı... (Tarık Buğra)

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur.

Arabacı B...’a yaklaştığını söylüyor, ikide bir fırsat bularak arabanın içine doğru başını çeviriyordu. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

3. Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan kelime veya bölümle-ri- nin yerine konur.

... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı... (Tarık Buğra)

4. Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur.

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Faruk Nafiz Çamlıbel)

5. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur.

Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

— Koca Ali... Koca Ali, bel!.. (Ömer Seyfettin)

6. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevap-larda kullanılır.

— Yabancı yok!

— Kimsin?

— Ali...

— Hangi Ali?

— ...

TÜRKÇE DERSİ

NOKTALAMA İŞARETLERİ

F) SORU İŞARETİ (?)

1. Soru eki veya sözü içeren cümle veya sözlerin sonuna konur.
Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı? (Faruk Nafiz Çamlıbel)
2. Soru bildiren ancak soru eki veya sözü içermeyen cümlelerin sonuna konur.
— Adınız?
3. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır.
Yunus Emre (1240 ?-1320), (Doğum yeri: ?) vb.
UYARI: mı / mi ekini alan yan cümle temel cümlelerin zarf tümlecisi olduğunda cümlelerin sonuna soru işareti konmaz.
Akşam oldu mu sürüler döner. Hava karardı mı eve gideriz.

G) ÜNLEM İŞARETİ (!)

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ibarelerin sonuna konur.
Hava ne kadar da sıcak! Aşk olsun! Ne kadar akıllı adamlar var! Vah vah!
2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur.
Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri! (Atatürk)
3. Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayraç içinde ünlem işareti kullanılır.
İsteseymiş bir günde bitirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).

İ) UZUN ÇİZGİ (—)

- Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna konuşma çizgisi de denir.
Frankfurt'a gelene herkesin sorduğu şunlardır:
— Eski şehri gezdin mi?
UYARI: Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.
Arabamız tutarken Erciyes'in yolunu:
"Hancı dedim, bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu?" (Faruk Nafiz Çamlıbel)

İ) EĞİK ÇİZGİ (/)

1. Dizeler yan yana yazıldığında aralarına konur. Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak / O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak / O benimdir, o benim milletimindir ancak. (Mehmet Akif Ersoy)
2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur. Altay Sokağı No.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA
3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur. 18/11/1969,
4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır. -a /-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden vb.
5. Genel ağ adreslerinde kullanılır. <http://tdk.gov.tr>
6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır. 70/2=35
7. Fizik, matematik vb. alanlarda birimler arası orantıları gösterirken eğik çizgi araya boşluk konulmadan kullanılır. g/sn (gram/saniye)

TÜRKÇE DERSİ

NOKTALAMA İŞARETLERİ

J) TIRNAK İŞARETİ (" ")

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır.
Bakınız, şair vatani ne güzel tarif ediyor:
"Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.
Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır."
2. Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır. Yeni bir "barış taarruzu" başladı.
3. Cümle içerisinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tırnak içine alınır.
Bugün öğrenciler "Kendi Gök Kubbemiz" adlı şiiri incelediler.

K) DENDEN İŞARETİ (")

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

a. Etken	fiil
b. Edilgen	"
c. Dönüşlü	"
ç. İşteş	"

L) YAY AYRAÇ ()

1. Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlelerin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır. Yay ayraç içinde bulunan ve yargı bildiren anlatımların sonuna uygun noktalama işareti konur.
Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz. (Nurullah Ataç)
2. Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır.
Yunus Emre'nin (1240?-1320)...
3. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır.
İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakam'a yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın... (Reşat Nuri Güntekin)
4. Alıntıların aktarıldığı eseri, yazarı veya künye bilgilerini göstermek için kullanılır.
Eşin var, aşîyanın var, baharın var ki beklerdin
Kıyametler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin? (Mehmet Akif Ersoy)
5. Alıntılarda, alınmayan kelime veya bölümlemin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.
6. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır:
Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.
7. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır.1496 (?) yılında doğan Fuzuli...
8. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayraç konur:
I) 1) A) a)

TÜRKÇE DERSİ

NOKTALAMA İŞARETLERİ

M) KÖŞELİ AYRAÇ ([])

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır. Halikarnas Balıkcısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.
2. Metin aktarmalarında, çevirilerde, alıntılarda çalışmayı yapanın eklediği sözler için kullanılır. "Eldem, Osmanlıda en önemli fark[ın], mezar taşının şeklinde ortaya çık[tiğini] söyledikten sonra..." (Hilmi Yavuz)
3. Kaynak olarak verilen kitap veya makalelerin künyelerine ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır: Reşat Nuri [Güntekin], Çalıküşu, Dersaadet, 1922. Server Bedi [Peyami Safa]

N) KESME İŞARETİ (')

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır: Kurtuluş Savaşı'nı 1919 senesi Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. (Atatürk)
Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır: Hisar'dan, Boğaz'dan vb.
Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır: Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi... Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre... vb.
UYARI: Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz: Boğaz Köprümüzün güzelliği, Amik Ovasının bitki örtüsü, Kuşadımızdaki liman vb.
UYARI: Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturma ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz: Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan
UYARI: Başbakanlık, Rektörlük vb. sözler ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde Başbakanlığa, Rektörlüğe vb. biçimlerde yazılır.
UYARI: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz. Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaştırmak, Aydınlı, Konyalı, Bursalı
UYARI: Sonunda p, ç, t, k ünsüzlerinden biri bulunan Ahmet, Çelik, Halit, Şahap; Bosna-Hersek; Kerkük, Sinop, Tokat, Zonguldak gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde kesme işaretine rağmen Ahmedî, Halidî, Şahabî; Bosna-Hersekî; Kerkükü, Sinobu, Tokadî, Zonguldağı biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir.
2. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur. Nihat Bey'e, Ayşe Hanım'dan, Mahmut Efendi'ye, Enver Paşa'ya; Türk Dil Kurumu Başkanı'na vb.
3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur. TBMM'nin, TDK'nin, BM'de, ABD'de, TV'ye vb.
4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur. 1985'te, 8'inci madde, 2'nci kat; 7,65'lik, 9,65'lik, 657'yle vb.
5. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için konur: Başvurular 17 Aralık'a kadar sürecektir.
6. Seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek için kullanılır. Bir ok attım karlı dağın ardına
Düştü m'ola sevdiğimin yurduna
İl yanmazken ben yanarım derdine
Engel aramızı açtı n'eyleyim (Karacaoğlu)
7. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur. a'dan z'ye kadar, Türkçede -lık'la yapılmış sözler.

TÜRKÇE DERSİ

METİN TÜRLERİ

Düz Yazı

Duygu ve düşüncelerin ölçü ve uyak kaygısı olmaksızın, konuşma ve yazma kurallarına uygun biçimde aktarıldığı ürünlere “düzyazı” denir. Düzyazı türleri, “hikaye edici metinler” ve “bilgilendirici metinler” olmak üzere iki gruba ayrılır.

A)Hikaye Edici Metinler:

1- Hikaye (Öykü)

Yaşanmış ya da yaşanabilecek olayların yer, zaman ve kişi unsurlarına bağlı olarak aktarılan metin türlerine hikaye (öykü) denir.

Hikaye türünün başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Gerçek ya da gerçeğe uygun yazıdır.
- ☐ Serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluşur .
- ☐ Kişi sayısı genellikle azdır.
- ☐ Olay, ayrıntıya inilmeden aktarılır.

2- Roman

Yaşanmış ya da yaşanabilecek olayların kişi, yer ve zaman unsurlarına bağlı olarak aktarılan metin türlerine roman denir.

Romanın başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Gerçek ya da gerçeğe uygun yazıdır.
- ☐ Serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluşur.
- ☐ Kişi sayısı genellikle fazladır.
- ☐ Olay, ayrıntıya inilerek aktarılır ve uzun betimlemelere yer verilir.
- ☐ Romanlar konularına göre tarihi roman, macera romanı, psikolojik roman gibi türlere ayrılır.

Not: Roman ve hikaye birçok yönden benzerlik göstermektedir. Bu iki türü karıştırmamak için farklılıklar dikkate alınmalıdır:

- ☐ Romanda temel öge kişi, hikayede ise temel öge olaydır.
- ☐ Romanda ayrıntıya inildiği için roman, öyküden daha uzun bir türdür.
- ☐ Öyküde tek bir olay bulunmasına rağmen romanda olaylar zinciri vardır.

3- Tiyatro

Sahnede canlandırılmak üzere yazılmış yapıtlara tiyatro denir.

Tiyatronun başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Kahramanların konuşturulmasına dayanır.
- ☐ Genellikle okunmak için değil sahnede canlandırılmak için yazılır.
- ☐ Tiyatro oyunları perde adı verilen bölümlerden oluşur.
- ☐ Dram, komedi, trajedi gibi türleri vardır.

Not: Karagöz, orta oyunu, meddah ve köy seyirlik oyunları; geleneksel Türk tiyatrosunun ürünleridir.

TÜRKÇE DERSİ

METİN TÜRLERİ

4- Masal

Genellikle olağanüstü olay ve kahramanların yer aldığı, sözlü gelenekle günümüze ulaşmış metin türlerine masal denir.

Masalın başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Halkın ortak ürünüdür, anonimdir.
- ☐ Yer ve zaman unsuru belirgin değildir.
- ☐ Tekerlemelere ve “-mış / -miş / -muş / -müş” eklerine yer verilir.
- ☐ Genellikle öğretici bir nitelik taşır.
- ☐ Masalların sonunda iyiler kazanır, kötüler kaybeder.

5- Fabl

Ders verme amacı güden, güldüren ve düşündüren, şiir biçimindeki öykülere fabl denir.

Fablin başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Kişileri genellikle hayvan, bitki veya cansız varlıklardır.
- ☐ Fabllar şiir ya da düzyazı biçiminde yazılabilir.
- ☐ Kişileştirme ve konuşturma sanatları üzerine kurulmuştur.
- ☐ Fabllarda mutlaka bir ahlak dersi verilir.

6- Destan

Milletlerin tarihinde derin izler bırakan savaş, göç, kıtlık vb. olayların olağanüstü unsurlara da yer verilerek aktarılan metin türüne destan denir.

Destanın başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Şiir biçimindedir, söyleyeni belli değildir.
- ☐ Ulusal bir nitelik taşır, tarihi bilgiler verir.
- ☐ Efsaneden sonra bilinen en eski türdür.
- ☐ En uzun yazı türüdür.

7- Efsane

Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü olay ve kahramanların konu edildiği veya bazı doğa olaylarının olağanüstü unsurlarla açıklandığı metin türlerine efsane denir.

Efsanenin başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ En eski edebi türdür, söyleyeni belli değildir.
- ☐ Evrensel bir nitelik taşır.

Not: Masallarla efsaneleri karıştırmamak için masalların öğretici nitelikte olduğu ve sonunda daima iyilerin kazandığı unutulmamalıdır.

8- Fıkra (Gülmece)

Gülünç olayların aktarıldığı kısa öykülere fıkra denir. Fıkralarda genellikle güldürürken eğitime amacı vardır.

TÜRKÇE DERSİ

B)Bilgilendirici Metinler

1- Makale

Bir konuyla ilgili bilgi vermek, bir düşüncüyü savunmak ve kanıtlamak üzere yazılan bilimsel yazılara makale denir.

Makalenin başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Bilimsel veriler kullanılarak yazılır.
- ☐ Açık ve yalın bir dil kullanılır.
- ☐ Kullanılan ifadeler nesnel bir nitelik taşır.
- ☐ Düşünceleri kanıtlama zorunluluğu vardır.
- ☐ Gazete ve dergilerde yayımlanır.

2- Deneme

Yazarın herhangi bir konuyla ilgili düşüncelerini kesin sonuçlara varmadan aktardığı metin türlerine deneme denir.

Denemenin başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Yazar, kendi kendine konuşuyormuş gibi davranır.
- ☐ Özel ifadeler ön plandadır.
- ☐ Öne sürülen düşünceleri kanıtlama zorunluluğu yoktur.

3- Söyleşi (Sohbet)

Yazarın günlük olaylarla ilgili duygu ve düşüncelerini samimi bir hava içinde aktardığı metin türüne söyleşi (sohbet) denir.

Söyleşinin başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Yazar, okuyucuyla konuşuyormuş gibi davranır.
- ☐ Özel ifadeler ön plandadır.
- ☐ Öne sürülen düşünceleri kanıtlama zorunluluğu yoktur.
- ☐ Gazete ve dergilerde yayımlanır.

Not: Deneme ile söyleşiyi karıştırmamak için denemede yazarın kendi kendine konuşuyormuş gibi, söyleşide ise okurla konuşuyormuş gibi davrandığı unutulmamalıdır.

4- Fıkra (Köşe Yazısı)

Yazarın güncel bir konu hakkındaki düşüncelerini samimi bir dille aktardığı metin türüne fıkra denir.

Fıkranın başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Gazete ve dergilerin belirli köşelerinde yayımlanır.
- ☐ Güncel olayları, siyasi ya da toplumsal sorunları ele alan gündelik yazılardır.
- ☐ Öne sürülen düşünceleri kanıtlama zorunluluğu yoktur.

Not: Gazete ve dergilerin belirli köşelerinde yayımlanan fıkra ile güldüren ve düşündüren kısa hikaye anlamındaki fıkra karıştırılmamalıdır.

5- Eleştiri

Bir sanat eserinin olumlu ve olumsuz yönlerinin ele alındığı, eseri tanıtmaya yönelik metin türüne eleştiri denir.

Eleştirinin başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Genellikle nesnel değerlendirmeler yapılır.
- ☐ Somut verilerden yararlanılır.
- ☐ Eserin olumlu ve olumsuz yönleri birlikte ele alınır.

6- Biyografi

Tanınmış kişilerin yaşamlarının gerçekçi bir yaklaşımla aktarıldığı metin türüne biyografi denir.

Biyografinin başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Yaşamı yazılan kişi tüm yönleriyle tanıtılır.

TÜRKÇE DERSİ

- ☐ Bilgi; belge ve tanıklardan yararlanılır.
- ☐ Açık, sade bir dil kullanılır.
- ☐ Söz konusu kişinin yaşamı kronolojik sıra ile aktarılır.

7- Otobiyografi

Kişinin kendi yaşamını anlattığı metin türüne otobiyografi denir.

Otobiyografinin başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Kişi, yaşamının ilginç dönemlerini anlatabilir.
- ☐ Kişi, kendi yaşamını aktardığı için öznellik ağır basar.
- ☐ Kişi, kendisiyle birlikte ailesinden ve sosyal çevresinden de söz eder.

Not: Otobiyografide biyografiden farklı olarak anlatım birinci kişi ağızıyla yapılır.

8- Anı (Hatıra)

Yazarın yaşadığı ya da tanık olduğu önemli olayları aktardığı metin türüne anı denir.

Anının başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Olayın üzerinden belirli bir zaman geçtikten sonra yazılır.
- ☐ Olaylar, gerçeğe bağlı kalınarak öznel bir bakış açısıyla anlatılır.
- ☐ Yazar; anı yazarken günlük, mektup, fotoğraf vb. unsurlardan yararlanabilir.
- ☐ Anılar, bir dönemin özelliklerini yansıttığı için tarih bilimine kaynaklık eder.

9- Gezi Yazısı

Yazarın gezip gördüğü yerleri ve o yerlerle ilgili izlenimlerini gerçeklere bağlı kalarak aktardığı metin türlerine gezi yazısı (seyahatname) denir.

Gezi yazısının başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Gezi yazısında amaç, gezilip görülen yerlere ilişkin bilgi vermek ve insanların yaşayış biçimini tanıtmaktır.
- ☐ Gezilip görülen yerlerin kültürü, doğal güzellikleri ve tarihi ile ilgili bilgi verilebilir.
- ☐ Gezi yazarı, bir yerle ilgili gözlemlerini ve izlenimlerini aktaracağı için iyi bir gözlemci olmalıdır.
- ☐ Gezi yazıları; gerçekleri yansıttığı için tarih, coğrafya, toplum bilimi gibi bilim dallarına kaynaklık eder.

10- Günlük

Yazarın bir gün içinde başından geçenleri, duygu ve düşüncelerini aktardığı metin türüne günlük denir.

Günlüğün başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ Günü gününe, tarih atılarak yazılır.
- ☐ Kişinin iç dünyasını yansıtır.
- ☐ Tarih bilimine kaynaklık eder.

Not: Günlük ve anıyı karıştırmamak için günlüğün aynı gün, anının ise olayın üzerinden zaman geçtikten sonra yazıldığı ve günlüğün sadece bir günü kapsadığı unutulmamalıdır.

11- Mektup

Kişilerin özel işleri ya da haberleşme gereksinimleri nedeniyle kaleme aldığı metin türüne mektup denir. Mektuplar, içeriklerine göre; özel mektuplar, edebi mektuplar, resmi mektuplar ve iş mektupları olmak üzere dört gruba ayrılır.

Not: Bir isteği bildirmek, şikayeti duyurmak ya da bilgi vermek amacıyla yazılan dilekçeler de resmi mektup veya iş mektubu kabul edilir. Dilekçe; kısa, açık ve anlaşılır bir dille yazılır. Ayrıca dilekçede tarih ve adres belirtilir.

12- Haber Metni

Birtakım olayları topluma duyurma amacıyla yazılan metin türlerine haber denir.

Haber yazısının başlıca özellikleri şunlardır:

- ☐ 5N1K sorularına cevap verecek biçimde yazılır.
- ☐ Nesnel bir tutum izlenir.
- ☐ Gazete ve dergilerde yayımlanır.
- ☐ İlgili çekici, açık ve anlaşılır bir nitelikte yazılır.

TÜRKÇE DERSİ

SÖZ SANATLARI

KONUŞTURMA

KİŞİLEŞTİRME (TEŞHİS)

BENZETME (TEŞBİH)

ABARTMA (MÜBALAĞA)

ZITLIK (TEZAT)

1-Konuşturma: İnsan dışındaki varlıkları konuşturma, onların ağzından söz söyleme sanatıdır.
Örnek: Tilki, kargaya “Sesiniz ne kadar de güzel!” dedi.

UYARI: Her konuşurma bir kişileştirmedir. Şıklarda konuşurma yoksa cevap kişileştirmedir.

2-Kişileştirme: İnsan dışındaki varlıklara insana özgü özelliklerin verilmesidir.
Örnek: Bulut hüzünlü hüzünlü dolaştı, tüm vadi boyunca.

3-Benzetme: Anlatımı kuvvetlendirmek, sözün etkisini artırmak için aralarında değişik yönlerden ilgi bulunan iki şeyden zayıf olanın kuvvetli olana benzetilmesidir.
Örnek: Arkadaşım, keçi gibi inatçıdır.

NOT: Benzetmenin dört ögesi vardır: 1.benzeyen, 2.benzetilen, 3.benzetme yönü, 4.benzetme edatı.

Örnek: Karınca gibi çalışkan çocuk
Benzetilen Benzetme edatı Benzetme yönü Benzeyen

UYARI: Benzetme sanatının olabilmesi için bu dört unsurun tamamının bulunmasına gerek yoktur.

4-Abartma: Bir şeyin özelliklerini, bir olayı, durumu olduğundan daha büyük veya daha küçük göstermedir.
Örnek: Konser o kadar kalabalıktı ki iğne atsan yere düşmüyordu.

5-Zıtlık: Birbirine karşıt olan durum, kavram ve fikirlerin bir arada kullanılmasıdır.
Örnek: Hayat kimi zaman güldürür bizleri kimi zamansa ağlatır.

TÜRKÇE DERSİ

ŞİİR BİLGİSİ

ŞİİR BİLGİSİ

Duygu, hayal ve düşüncelerin bir düzene bağlı olarak çekici bir dil ve ahenkli mısralar içinde aktarılmasına şiir denir. Şiir yazana şair denir. Halk şiiri yazan ve bunu çalıp söyleyene de ozan denir. Her şiirin bir başlığı vardır. Başlığın, şiirde anlatılanlarla uyumla olması gerekir. Şiirde her bir satıra dize (mısra) denir. Şiiri yazarken her dizinin başındaki harf büyük harfle yazılır. Dört dizelik kümelere kıta (dörtlük) denir. İki dizeden oluşan kümelere de beyit adı verilir. Şiiri, düz yazıdan ayıran ölçü, kafiye, uyak şeması gibi ahenk unsurları vardır.

A.ŞİİRDE AHENK UNSURLARI

A.1.Ölçü (Hece Ölçüsü)

Şiirde, hecelerın sayılarına ya da heceyi oluşturan seslerin uzunluk ve kısalıklarına göre bir düzen oluşturulur. İşte bu düzene ölçü denir. Edebiyatımızda hece, aruz ve serbest olmak üzere üç tür ölçü kullanılmıştır. Biz sekizinci sınıfta sadece hece ölçüsünü işleyeceğiz.

Her ölçü bağlı bulunduğu dilin yapısından doğar. Bu nedenle Türk dilinin doğal ölçüsü, hece ölçüsüdür. Hece ölçüsü, dizelerdeki sözcüklerin hece sayısının belli bir düzene bağlı olarak eşitliği temeline dayanır. Şiirin bütün dizelerindeki hece sayısının eşit olması gerekir. Hece sayısının eşitliği; o dizinin ölçüsünü, kalıbını gösterir. Yedi heceli bir dizinin kalıbı, yedili; on bir heceli bir dizinin kalıbı on birli diye anılır.

ÖRNEK: Uzun ince bir yoldayım 8 hece
Gidiyorum gündüz gece 8 hece
Bilmiyorum ne haldeyim 8 hece
Gidiyorum gündüz gece 8 hece

A.2.Kafiye (Uyak)

Dizelerin sonundaki yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları ve görevleri farklı kelimelerin, eklerin benzerliğine kafiye (uyak) denir.

Tek bir ses benzerliği olan kafiye yarım kafiye olarak adlandırılır.

ÖRNEK: Kış gününde güller bitmez
Dalında bülbüller ötmez

İki ses benzerliği olan kafiye tam kafiye olarak adlandırılır.

ÖRNEK: Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik

Üç veya daha fazla ses benzerliği olan kafiye zengin kafiye olarak adlandırılır.

ÖRNEK: Ertesi gün başladı gün doğmadan yolculuk
Soğuk bir mart sabahı buz tutuyor her soluk

En az 3 sestten oluşan bir kelimenin diğer kelimedede aynen yer aldığı kafiye tunç kafiye olarak adlandırılır.

ÖRNEK: Yokuşlar kaybolur çıkarız düze
Kavuşuruz sonu gelmez gündüze

Ses bakımından aynı, anlamları farklı sözcüklerin oluşturduğu kafiye cinaslı kafiye olarak adlandırılır.

ÖRNEK: Bülbül eder güle naz
Öyle bir derde düştüm
Ağlayan çok gülen az

TÜRKÇE DERSİ

ŞİİR BİLGİSİ

A.3.Redif

Dize sonlarındaki yazılışları, görevleri ve anlamları aynı olan ek, sözcük ya da sözcük gruplarına redif denir. Redif, sadece eklerden oluşmaz. Hem ek hem sözcükten hatta sözcük gruplarından da oluşabilir.

ÖRNEK: Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan

A.4. Kafiye Şeması(Kafiye Örgüsü)

Kafiye düzeni şiirin biçimsel bir özelliğidir. Kafiye düzeni (örgüsü), dizelerin sonlarına bakılarak çıkarılır. Kafiye örgüsünün, mısraların son seslerindeki düzene göre çeşitleri vardır. (Düz, sarmal ve çapraz kafiye)

ÖRNEK: El ârifdir yoklar senin bendini -a Kafiye şeması “aaaa” , “aaab” , “aabb”
Dağıtırlar tuzağını fendini -a olan şiirler düz kafiye şemasına göre
Alçaklarda otur gözet kendini -a yazılmıştır.
Katı yükseklerden uçucu olma -b

ÖRNEK: Bir garip rüya rengiyle -a Kafiye şeması “abab” olan şiirler çapraz kafiye
Uyumuş gibi her şekil -b şemasına göre yazılmıştır.
Rüzgârda uçan tüy bile -a
Benim kadar hafif değil -b

ÖRNEK: Perdemiz üstünde uçan leylekler -a Kafiye şeması “abba” olan şiirler sarmal
Şimdi ay vurunca yabancı, uzak -b kafiye şemasına göre yazılmıştır.
Mavi bir iklimden kanat çırparak -b
Geçen leyleklere benzeyecekler -a

TÜRKÇE DERSİ

ŞİİR BİLGİSİ

B.ŞİİR TÜRLERİ

B.1. Lirik Şiir

İçten gelen heyecanları coşkulu bir dille anlatan duygusal şiirlere lirik şiir denir. Bu şiirlerde “sevgi, özlem, ayrılık” gibi konular işlenir.

ÖRNEK: Çocukluğum, çocukluğum...
Bir çekmecede unutulmuş,
Senelerle rengi solmuş,
Bir tek resim çocukluğum.

B.2. Epik Şiir

Kahramanlık, yiğitlik, savaş konularını ya da tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen şiirlere epik şiir denir.

ÖRNEK: Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

B.3. Didaktik Şiir

Belli bir düşüncüyü kabul ettirmek veya belli bir konuda bilgi vermek, ahlaki bir ders çıkarmak için yazılan öğretici şiirlere didaktik şiir denir.

ÖRNEK: Dostum diye inanıp sır söyleme sakın
Ne kadar olsa da güvenilir ve yakın
Sırrın sende bile durup gizlenmezken
Durur mu hiç dostunda, iyi düşün.

B.4. Pastoral Şiir

Doğa güzelliklerini; orman, yayla, dağ, köy, çoban yaşamını ve bu hayata duyulan özlemi ifade eden şiir türüne pastoral şiir denir.

ÖRNEK: Derinden derine ırmaklar ağılar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi.
Ey suyun sesinden anlayan bağlar,
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?

B.5. Satirik Şiir

Toplum hayatındaki aksayan yönlerin, düzensizliklerin anlatıldığı yergi şiirlerine satirik şiir denir.

ÖRNEK: Söylersin de söz içinde şaşmazsın
Helali haramı yersin seçmezsin
Nasibin kesilir de sular içmezsin
Akar çaylar senin olsa ne fayda